

Г. С. Меленцова

Звук [г]

та коректність / некоректність його реалізації

На відміну від споріднених мов, українська має окремі звуки [г] та [ґ]. Проте вживання літери на письмі й, відповідно, [г] у вимові не є послідовним і сьогодні, тому, гадаю, тема «Звук [г] і коректність/некоректність його реалізації» є актуальною на сьогодні.

Ніколи тих двох звуків не плутають у західноєвропейських мовах, не вживають одного замість другого. В українській мові редукція трапляється і в чужих прізвищах під впливом народної вимови: Grigory, Gonchar (насправді – Нгуhory і Hонchar). Прізвище *Гор* у нас пишуть і вимовляють [Гор], а англійською слово *whore* [h:or] означає жінку з невисокими моральними якостями. Відомий поет Юрій Клен писав своє справжнє прізвище, живучи в Україні, – *Burgardt*(m). Лише його син поновив первісне написання *Burgardt*. Отже, завдяки збереженню г, уникано деформування первісного омоніма чи прізвища. У загальних назвах [г] чути навіть в іншомовних словах: ек[г]зема, ек[г]зотика та ін. А вже при відтворенні звучання чужого слова чи вислову без г ніяк не обійтися. Наприклад, як написати good guy кирилицею? Ясна річ, не гуд гай. Інакше у сприйманні мовця буде гуд від гудіти, а гай викликатиме уподібнення до діброви. Літера г потрібна також для відтворення вимови деяких звуків у суто українських словах: аяк[г]же та ін. Якщо говорити про використання г в українському мовному ареалі, то можна побачити, що й в українських говірках ця фонема використовується вже давно (напр., фурдигити – крутити, хляґа – негода, газда – хазяїн тощо).

Нині правило вживання г сформульоване не зовсім досконало. Як зазначає В.Німчук: «У зв'язку з цим правило треба доповнити вказівкою, що буква г вживається в усіх українських прізвищах, у тому числі не співвідносних з апелятивами (напр., *Гжицький*, *Герус*), і топонімах (напр., *Горґани*, *Ганичі*). До цього треба додати, що з г пишуться відповідні

діалектні слова, які потрапляють у писемні тексти, в тому числі літературно-художні (напр., *летінь, тавра* – печера)».

О. Пономарів вважає, що «уживати звук [r] в словах іншомовного походження треба не де кому заманеться, а лише там, де для цього є підстави... Бо дуже смішно слухати від досить відомих і шанованих людей «перли» на кшталт нігілізм (*nihil*), Йоганн (*Johann*), Гавел (*Havel*). Гадаючи, що в кожному запозиченому слові треба вимовляти [r], вони уподібнюються одному оперетковому героєві, котрий був упевнений, що досить до будь-якого слова додати -ус, як воно набуде латинського звучання: бабус, лопатус, панус».

На допомогу користувачам української мови в зразках відмінювання необхідно подавати й іменники з основою на г. Мною було проведене анкетування серед студентів-філологів. Завдання просте – провідмінити такі слова: *хуга Гаага, дзита*. Відмінювали всі однотипно (в Д. в.): *хузі, Гаазі, дзизі* (замість потрібних форм: *худзі, Гаадзі, дзидзі*).

Врахувавши відомі праці та провівши власне дослідження, приходжу до висновку, що треба писати г в тих словах, які запропоновані в укладеному мною словнику (майже 2900). Більшість серед українців мають певні труднощі з використанням [r], але їх можна подолати.